

QLOBALLAŞMA ŞƏRAİTİNDƏ SAHİBKARLIQ FƏALİYYƏTİNDƏ İNNOVASIYALAR: MÖVCUD PROBLEMLƏR, İNKİŞAF PERSPEKTİVLƏRİ

i.ü.f.d., dos. V.M. Nəzərov, i.ü.f.d. C.C. Hacıyev, Ş.Ş. Mustafayev

Azərbaycan Turizm və Menecment Universiteti

yuqar_74@mail.ru, shahin.mustafayev74@gmail.com, jamalhajiyev@yandex.ru

Nəşr tarixi

Qəbul edilib: 01 oktyabr 2021

Dərc olunub: 27 oktyabr 2021

© 2021 ADBTİA Bütün hüquqlar qorunur

Annotasiya. Dünyanın müasir inkişafı iki əsas tendensiya ilə xarakterizə olunur. Birincisi, bu, qloballaşma prosesləridir. İkincisi, elmi-texniki inkişaf amillərinə əsaslanan iqtisadiyyatın inkişafının innovasiya növünün tanınmasının prioritetliyidir. Bəşəriyyət bu gün innovasiyalar dövründə yaşayır. Lakin məlum olduğu kimi, yenilikləri aşkarlayan və həyata keçirən subyektlər innovasiyalara çevirmək məqsədi ilə - sahibkarlardır. Deməli belə nəticəyə gəlmək olar ki, qloballaşma şəraitində sahibkarlıq fəallığı artır. "Qloballaşma şəraitində sahibkarlıq fəaliyyətində innovasiyalar: mövcud problemlər, inkişaf perspektivləri" məqaləsi sahibkarlıq fəaliyyətində son zamanlar aktual olan innovasiyalara həsr edilib. Bu məqalədə innovasiyaların mövcud problemləri və inkişaf perspektivləri geniş şərh edilib.

Açar sözlər: *sahibkarlıq fəaliyyəti, innovasiya, iqtisadi artım, investisiya, metodlar, innovasiya sahibkarlığı.*

Giriş. Yüksəliş dövründə, məsələn, indi yaşadığımız zaman, dəyişikliklər normaya çevrilir. Şübhəsiz ki, onlar həmişə riskli və çətin dirlər və mütləq çalışqan əmək tələb edirlər. Amma əgər ayrı-ayrı menecer və ya lider qrupu dəyişikliklərə rəhbərlik etməyi öz vəzifəsi hesab etmirsə, onda təşkilat (biznes şirkəti, universitet, xəstəxana və s.) yaşaya bilməz. Sürətli struktur dəyişiklikləri zamanı yalnız yeniliklərə və dəyişikliklər yaratmağa qadir olanlar rəqabətə dözürlər. İnnovasiyalara olan qabiliyyətini inkişaf etdirmək istəyən təşkilat sürətli dəyişikliklər dövründə uğur və tərəqqiyə nail olmaq şansını əldən verməməyə çalışır, öz fəaliyyətində sahibkarlıq menecmentini, yəni sahibkarlıq metodlarını və üsullarını tətbiq etməlidir. Bu metod və üsullardan həm möv-

rud müəssisə çərçivəsində, həm də yeni şirkətlərlə işləmək üçün istifadə etmək lazımdır. Təşkilat həmçinin kənarında, yəni bazarda sahibkarlıq strategiyalarından istifadə etməlidir. Nəhayət, sahibkarlıq təşkilatına daim innovasiya imkanlarını axtarıb tapmaq üçün əlindən gələni etməlidir. Belə imkanlara sonradan sahibkarlıq strategiyalarını tətbiq etmək olar.

Tədqiqat metodları. Con K. Qelbreytin "Yeni sənaye dövləti" əsərində iddia edilir ki, bu gün "sahibkar inkişaf etmiş sənaye şirkətində xüsusi şəxs kimi mövcud deyil". Müasir şəraitdə müəssisənin qarşısında duran vəzifələrin kəskin şəkildə mürəkkəbləşməsi nəticəsində sahibkarın yerini müəyyən bir texnostruktur əvəz etmişdir. İnnovasiyaların ilk tam təsvirini iqtisadi elmə avstriyalı alim Y.A.Şumpeter "İqtisadi inkişaf nəzəriyyəsi" əsərində gətirmişdir. Bu tədqiqatdan klassik innovasiya nəzəriyyəsi başlayır. Y. Şumpeterə görə, innovasiya sadəcə yenilik deyil, istehsal amilidir. "Yeni kombinasiyaların" kütləvi şəkildə ortaya çıxması, Şumpeterə görə, iqtisadiyyatın yüksəlməsinin başlanğıcını göstərir. Bu dövrdə "innovasiya" terminindən istifadə etməyən Şumpeter onu istehsal amillərinin beş "yeni kombinasiyası" ilə əvəz edir: yeni texnikanın, texnoloji proseslərin və ya istehsalın yeni bazar təminatının istifadəsi; yeni məhsulun və ya yeni keyfiyyətlərlə tanınmış məhsulun hazırlanması; yeni növ xammal və ya yarımfabrikatlardan istifadə; istehsalın təşkilində və onun maddi-texniki təminatında dəyişikliklər; yeni təchizat bazarına daxili olma [10, 17 - 21 s.]. L. A. Krot tərəfindən yerinə yetirilən elmi-texniki inkişafın təhlilinə görə, XX əsrin son onilliklərindəki böyük ixtiraların əksəriyyəti ABŞ-da ya hansısa fərd və ya müvəffəqiyyət adətən ayrı bir şəxs tərəfindən müəyyən edilən kiçik firmalarda hazırlanmışdır. Burada qanunauyğunluq aşkar edilmişdir: firma nə qədər böyükdürsə, onda tədqiqat və inkişafa sərf olu-

nan hər milyon dollarlıq şəxsi innovasiyaları bir o qədər az olur. Bundan başqa, ABŞ-da mövcud olan bir milyon kiçik firma, on minlərlə kiçik müstəqil innovasiya tədqiqat şirkəti (20 nəfərə qədər olan) Amerika sənayesinə məxsus olan bütün iri elmi-texniki yeniliklərin 40-46% - ni təşkil edir. İri firmalarla müqayisədə 10 mindən çox adam kiçik firmalar orta hesabla dollar xərclərinə 17 dəfə artıq yenilik tətbiq edirlər. XX əsrin sonunda ABŞ-da, Qərbi Avropada, Yaponiyada və cənub-şərqi Asiyanın bəzi ölkələrində yaranmış verilən məlumatlar, eləcə də "sahibkarlıq inqilabı" bir sıra problemlərin həllinin kollektiv amilinə baxmayaraq, qloballaşma şəraitində sahibkarlıq fəaliyyəti nəinki zəifləmir, daha da inkişaf edir. Dünyanın əksər ölkələrinin prioritet məqsədlərindən biri uzunmüddətli iqtisadi artımın təmin olunmasıdır. Bu, daha çox miqdarda və daha keyfiyyətli mal və xidmətlərin istehsalı və nəticədə əhalinin daha yüksək həyat səviyyəsi deməkdir. İqtisadi artım milli iqtisadiyyatın bütün sahələri üzrə müəssisələrin uğurlu fəaliyyətinin nəticəsidir və müəssisələrin innovasiya fəaliyyətindən əhəmiyyətli dərəcədə asılıdır.

Innovasiya fəaliyyəti - bazarda satılan yeni və ya təkmilləşdirilmiş məhsulda, praktiki fəaliyyətdə istifadə olunan yeni və ya inkişaf etmiş texnoloji prosesdə başa çatmış elmi-tədqiqat və ixtiraların, yaxud digər elmi-texniki nailiyyətlərin nəticələrinin həyata keçirilməsinə, habelə bununla bağlı əlavə tədqiqat və işləmələrə yönəlmiş prosesdir [4, 241-247 s.]. Ölkəmizdə müəssisələrin innovativ fəaliyyətinin inkişafı iqtisadiyyatın yeni şərtlərinə innovasiyaların idarə edilməsinin əvvəlki sisteminin qeyri-müəyyənliyi ilə son dərəcə çətinləşirdi. Müəssisələrin innovativ siyasəti prinsipcə yeni məhsul və texnologiyaların istehsalının artırılmasına, yerli məhsulların satışının genişləndirilməsinə yönəldilməlidir [1, 68 - 98 s.].

Qeyd etmək lazımdır ki, yenilik dərəcəsinə görə, innovasiyanın aşağıdakı növləri mövcuddur: bazis; yaxşılaşdırıcı; psevdoinnovasiya. Bazis innovasiyalar böyük ixtiralar həyata keçirir və yeni nəsillərin və texnikanın inkişaf istiqamətlərinin formalaşması üçün əsasdır. Yaxşılaşdırıcı innovasiyalar kiçik və orta ixtiraların tətbiqi ilə bağlıdır və elmi-texniki

dövrün yayılma və sabit inkişafı mərhələlərində üstünlük təşkil edir. Psevdoinnovasiya köhnə texnika və texnologiyanın qismən yaxşılaşdırılmasına yönəlmişdir.

Yaranma səbəblərinə görə innovasiyalar iki növə bölünür: reaktiv; strateji. Reaktiv innovasiyalar firmanın "sağ qalma-sına" yönəlib, onlar rəqiblər tərəfindən həyata keçirilən radikal innovativ dəyişikliklərə reaksiya kimi görünür. Strateji innovasiyalar qabaqlayıcı xarakter daşıyır və perspektivdə əhəmiyyətli rəqabət üstünlüklərinin əldə edilməsinə yönəlib.

Müəssisədə innovasiyaların inkişafının əsas səbəbi sahibkarlıq fəaliyyətinin xərclərini azaltmaq və sərt bazar rəqabəti şəraitində mənfəətin kütləsini artırmaq cəhdidir. Köhnə texnologiya və texnikadan istifadə prosesində xərclər orta səviyyədə yüksək səviyyədə formalaşır və rəqiblər istehsal xərclərinin azaldılması və təklif olunan məhsul və xidmətlərin aşağı qiymətləri əsasında satış bazarını əldə etmək yollarını tapa bildikdə sahibkarlıq zərərli ola bilər [4, 247 - 269 s.]. Hər bir müəssisənin rəqabət üstünlükləri yaratmaq zərurəti yaranır, bunu isə innovasiyaların olduğu alətdən istifadə etməklə həyata keçirmək mümkündür. Bununla yanaşı, innovasiya prosesi nə qədər tez həyata keçirilirsə, uğurlu fəaliyyət ehtimalı bir o qədər çoxdur. Məhsulun təzələnməsi, onun bazarda vaxtında meydana çıxması elmi-texniki renta adlandırılan əlavə mənfəətin əldə edilməsi ehtimalını artırır. Beləliklə, müəssisə innovasiyalardan istifadə edərək xərcləri azaldır, istehsal həcmi artırır, satış bazarlarını qazınır, bir çox mənfəətləri artırır, sahibkarlığın səmərəliliyinin artırılmasına və milli iqtisadiyyatın inkişafına kömək edir.

Innovativ proseslərin inkişafına müxtəlif amillər qrupları təsir göstərir: iqtisadi, texnoloji, siyasi, hüquqi, təşkilati-idarəetmə, sosial-psixoloji, mədəni. Bəzi amillər, innovasiya fəaliyyətini stimullaşdırır, digərləri isə maneə olur. İqtisadi və texnoloji amillər qrupunda müəssisənin innovativ fəaliyyətinə müsbət təsir göstərən zəruri maliyyə resursları, maddi-texniki vasitələr, mütərəqqi texnologiyalar, təsərrüfat və elmi-texniki infrastruktur mövcuddur; investisiyalar üçün vəsaitin olmaması və ya çox az miqdarda olması, maddi və elmi-texniki bazanın zəifliyi, cari istehsalın üstünlük

təşkil etməsi və s. innovasiya fəaliyyətinin qarşısını alır. Oxşar nümunələri digər amil qrupları üzrə də göstərmək olar. Müəssisə-innovator öz struktur bölmələrində və ya müqavilə əsasında innovasiya sahibkarlığında ixtisaslaşan təşkilatı cəlb edir. Böyük innovasiya layihələrinin həyata keçirilməsi halında ikinci variant üstünlük təşkil edir. İnnovasiyaların maliyyələşdirilməsi istənilən investisiyanın maliyyələşdirilməsi, yəni özünümaliyyələşdir-mə, borc vəsaitləri, cəlb edilmiş vəsaitlər, digər qarışıq və ya qeyri-ənənəvi mənbələr, büdcədən-kənar fondlar, müxtəlif səviyyəli büdcələr kimi eyni mənbələrdən həyata keçirilir. İnnovasiya fəaliyyətinin subyektləri aşağıdakılardır: innovasiyanı yaradan və həyata keçirən fiziki və hüquqi şəxslər; innovasiya fəaliyyətinin ixtisaslaşdırılmış subyektləri (texnopolislər, texnoloji, sənaye və aqrar-sənaye parkları (texnoparklar), texnoloji inkubatorlar, innovasiya fondları, innovasiya mərkəzləri və innovasiya fəaliyyəti infrastrukturu-turunun digər təşkilatları), onların əsas fəaliyyəti innovasiyaların yaradılmasına və onların cəmiyyətin müxtəlif istehsal və idarəetmə sahələrinə ötürülməsinə yönəlib; innovasiya fəaliyyətinin tənzimlənməsində iştirak edən dövlət orqanları; innovasiya istehsalçıları və istehlakçılarının maraqlarını təmsil edən və müdafiə edən ictimai birliklər.

İnnovasiya fəaliyyətinin subyektləri innovasiya layihələri və proqramları, investorlar, innovasiya istehlakçıları və innovasiya prosesinə xidmət edən və innovasiyaların mənimsənilməsinə və yayılmasına kömək edən təşkilatların sifarişçiləri və (və ya) icraçılarının funksiyalarını yerinə yetirə bilərlər. Bəzi ölkələrdə, misal üçün Rusiya ərazisində, ilk innovativ müəssisələr gənclərin elmi - texniki yaradıcılıq mərkəzləri, ixtiraçılar və səmərələşdiricilər ittifaqları, elmi-texniki cəmiyyətlər, elmi-texniki kooperativlər kimi təşkilati formalarda mövcud idi. Bu müəssisələr dövlət elmi-tədqiqat institutlarının və konstruktor bürolarının maddi - texniki bazasından, elmi şöbədən və kadr potensialından istifadə etmişlər. İqtisadi vəziyyətin pisləşməsi və innovativ tələbatın azalması nəticəsində yuxarıda sadalanan təşkilati formaların bir çoxu fəaliyyətini dayandırmış və ya onun istiqamətini dəyişmişdir.

İnnovasiya müəssisələrinin mühüm funksiyası elmi-texniki və istehsalat sahələri arasında vasitəçilik rolunun həyata keçirilməsidir. İnnovasiya müəssisələri elmi-texniki fəaliyyətin məhsulunu istehsal sahəsində istifadə etməyə imkan verən vəziyyətə çatdırmaqla yanaşı, innovasiya məhsulunu kütləvi istehsala buraxa bilən kommersiya tərəfdaşı axtarışını həyata keçirirlər. İnnovasiya müəssisələri əgər onların fəaliyyəti innovasiya məhsulunun yaradılması və ya elmi-texniki yeniliklərin onların kommersiya istifadəsi imkanlarına çatdırılması ilə bağlı elmi-texniki institutları və təsərrüfat subyektlərini daşımağa məcbur olan xərcləri azaltmağa imkan verirsə müstəqil təsərrüfat subyektləri kimi ayrılır.

İnnovasiya sahibkarlığı çoxsahəli iqtisadi fəaliyyət növüdür. İnnovasiya məhsulunun təkrar istehsalı dövrü ilə bağlı təşəbbüs fəaliyyətinin aşağıdakı növlərini həyata keçirən fiziki və hüquqi şəxslər sahibkar qismində çıxış edirlər: innovasiya məhsulunun yaradılması (əslində innovativ sahibkarlıq); vasitəçilik funksiyalarının yerinə yetirilməsi (yenilikçi məhsulun təşviqi və birbaşa yaradıcıdan istehlakçıya ötürülməsi ilə bağlı xidmətlərin göstərilməsi); innovasiya fəaliyyətinin təmin edilməsi üçün maliyyə sahəsində funksiyaların həyata keçirilməsi.

Nisbətən müstəqil olaraq innovasiya sahəsində sahibkarlıq fəaliyyətinin bu növləri bir-birini tamamlayır, hərçənd təşkilati-hüquqi forma üzrə, əməliyyatların məzmununa və onların həyata keçirilməsi üsullarına görə əhəmiyyətli dərəcədə fərqlənə bilərlər. İnnovasiya müəssisəsinin formasının seçilməsi fəaliyyət sahəsindən, pul vəsaitlərinin mövcudluğundan, təsisçilərin tərkibindən və innovasiya biznesinin aparılmasının digər şərtlərindən asılıdır.

Digər təsnifatlarla yanaşı, qanunvericiliyə görə, innovasiya müəssisələrinin kiçik, orta və böyük formalarını fərqləndirir. İnnovasiya sahəsində kiçik sahibkarlıq kütləvililiyinə görə birinci və ən dinamik strukturdur. İnnovativ sahibkarlığın əsasını məhz iqtisadiyyatın formalaşmaqda olan sahələrində kiçik innovativ firmalar - texnoloji liderlər təşkil edir, bazarın yeni segmentlərini açır, yeni istehsalatları inkişaf etdirir, istehsalın elmtutumluluğunu və rəqabət qabiliyyətini artırır, bununla

da yeni texnoloji üslubların formalaşmasına səbəb olur.

Kiçik innovasiya müəssisələrinin güclü tərəfləri aşağıdakılardır: innovasiya dövrünün müddətini azaltmağa imkan verən idarəetmə qərarlarının operativ qəbul edilməsi; birbaşa və fərdi əlaqələr sayəsində yerüstü xərclərin aşağı səviyyəsi; müəssisələrin minimal idarəetmə iyerarxiyası səbəbindən təşkilatda bürokratik prosedurların olmaması. Kiçik innovasiya müəssisələrinin təsisçilərinə kommersiya riski şəraitində uğurlarına görə şəxsən məsuliyyət daşmasına baxmayaraq, sahibkarlıq fəaliyyətinin yüksək motivasiyası xasdır.

İnnovasiya sahibkarlığının motivlərinə aşağıdakıları aid etmək olar: öz yaradıcı layihələrini həyata keçirmək imkanı; qərar qəbul edilməsində yüksək dərəcədə müstəqillik və azadlıq; innovasiya sahəsində yüksək imicin təsdiq edilməsi və uğurun yaradıcı şəkildə tanınması və s.

İnnovasiya fəaliyyəti - kiçik bir firmada təsərrüfat prosesini həyata keçirən sahibkar üçün öz statusunu artırmaq, daha geniş təşkilat yaratmaq üçün yeganə imkandır. Bütün növ resursların məhdudluğu səbəbindən kiçik biznes böyük müəssisələrə istifadə üçün kommersiya əsasında verilən yeni məhsulların sənaye nümunəsinin çatdırılmasında, yeni texnologiyaların sürətlə işlənilib hazırlanmasında və istifadə olunmasında maraqlıdır.

Bir çoxları innovasiya sahibkarlığını riskli biznes vasitəsilə innovasiyaların irəliləməsi qabiliyyəti ilə əlaqələndirirlər, innovativ sahibkarlığın əsas subyektlərinə isə kommersiya baxımından cəlbəedici yenilikləri gerçəkləşdirməyə və bu əsasda mənfəət əldə etməyə qadir kiçik risk firmaları aid edirlər. Lakin innovativ sahibkarlığın kiçik formaları ilə yanaşı (nümunə kimi aprobasiya, yenidən işlənməsi və risk yeniliklərinin sənaye satışına çatdırılması üçün yaradılan vençur müəssisələridir) innovasiya sahibkarlığının orta və iri təşkilati formaları fəaliyyət göstərir.

İnnovasiya müəssisələrin kiçik və orta formaları aşağıdakı təşkilatlar tərəfindən təmsil oluna bilər: birgə sahibkarlığın inkişafına kömək edən və kiçik müəssisələrə idarəetməni və xidmətləri təmin edən biznes (işgüzar) mərkəzi (biznes-inkubator); innovasiya fəaliyyəti

obyektlərinin və elmi - texniki yeniliklərin tətbiq edilməsi, patentləşdirilməsi və lisenziyalaşdırılması, bazara çıxarılması, ixtiraların kommersiya istifadəsi və lisenziyaların satışı üzrə ixtisaslaşan yeridici şirkəti.

Yuxarıda qeyd olunan innovativ sahibkarlıq formalarından fərqli olaraq, vençurlu (risk) firmaları konkret son innovasiya məhsulu əldə etmək üçün yaradılan müvəqqəti strukturlardır. Vençurlu innovasiya fəaliyyəti - böyük kommersiya riski və bir qayda olaraq, uzunmüddətli maliyyə investisiyaları ilə bağlı fəaliyyətdir. Vençurlu sahibkarlıq müxtəlif formalarda çıxış edir və innovasiya firmaları tərəfindən istehsal, sınaq və kəşflərin və ixtiraların sənaye üsulu ilə mənimsənilməsi ilə bağlı iqtisadi münasibətlərin böyük bir məcmusunu əhatə edir. Vençurlu firmalar ixtirachılıq fəaliyyətinin inkişafı və doyma mərhələlərində və hələ də davam edən, lakin artıq aktivlik səviyyəsi aşağı düşən elmi araşdırmalarda işləyirlər. Bir qayda olaraq, vençurlu firmalar gəlirsizdir, çünki onlar məhsul istehsalının təşkili ilə məşğul olurlar, öz işlərini digər firmalara - eksplərəntlərə, patentlərə, kommutantlara verirlər.

Kiçik innovasiya müəssisələri bu cür böyük subyektlərlə müqayisədə sahibkarlıq mənfəətinin əldə edilməsi üçün yüksək şanslara malikdirlər: bazarların kiçik sahələrə yönələn strategiyalardan istifadə edilməsi; bazarda sərbəst rəqabətin və çətin maneələrin olmaması; aşağı kapital tutumlu istehsal və bazarda irəliləməsi; elm və texnologiyanın sərhəd sahələrində əsas, pioner elmi - tədqiqat və təcrübə - konstruktor işlərinin nəticələrinədən istifadə; istehlakçılar ilə birbaşa əlaqə imkanları; tamamlanmış elmi - tədqiqat və təcrübə - konstruktor işlərinin nəticələrinin çoxvariantlı istifadəsi, onları müxtəlif ehtiyaclara tətbiq etmək imkanları; iqtisadi fəaliyyət şərtlərinin nisbi sabitliyi, xammal, materiallar, komplektləşdirici, enerji və s. qiymətlərin sabitliyi.

Azərbaycan Respublikasında kiçik və orta sahibkarlığın inkişafına dair zəngin qanunvericilik bazası mövcuddur. Bu bazadan bir neçə sənədləri xüsusilə qeyd edək:

- Sahibkarlıq fəaliyyəti haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu [12, internet - mənbə: <http://www.e-qanun.az/framework/7920>

- Sahibkarlıq fəaliyyəti haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu];
- Kiçik sahibkarlığa dövlət köməyi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu [13, internet-mənbə: <http://www.e-qanun.az/framework/3849> - Kiçik sahibkarlığa dövlət köməyi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu];
 - Azərbaycan Respublikasında kiçik və orta sahibkarlığın inkişafının Dövlət Proqramının (2002-2005-ci illər) təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı [14, internet - mənbə: <http://www.e-qanun.az/framework/1546> - Azərbaycan Respublikasında kiçik və orta sahibkarlığın inkişafının Dövlət Proqramının (2002-2005-ci illər) təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı];
 - Azərbaycan Respublikasında sahibkarlığın inkişafına dövlət dəstəyi mexanizminin təkmilləşdirilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı [15, internet - mənbə: <http://www.e-qanun.az/framework/39705> - Azərbaycan Respublikasında sahibkarlığın inkişafına dövlət dəstəyi mexanizminin təkmilləşdirilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı];
 - "Azərbaycan Respublikasının milli iqtisadiyyat perspektivi üzrə Strateji Yol Xəritəsi" [16, internet - mənbə:file:///C:/Users/User/Downloads/_STRATEJI%20YOL%20XERITESI_(1).pdf-"Azərbaycan Respublikasının milli iqtisadiyyat perspektivi üzrə Strateji Yol Xəritəsi"];
 - "Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış" İnkişaf Konsepsiyası [17, internet - mənbə: file:///C:/Users/User/Downloads/future_az(1).pdf - "Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış" İnkişaf Konsepsiyası];
 - "Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər" [18, internet - mənbə: <https://president.az/articles/50474> - "Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər"].

Bu sənədlər ölkədə sahibkarlıq fəaliyyətində inqilab etdi. Məhz onların əsasında sahibkarlıq fəaliyyətində innovasiyalı tendensiyalar həyata keçirilir və bu, şübhəsiz, milli iqtisadiyyata öz müsbət töhfəsini verir.

Kiçik və orta sahibkarlığın inkişafı sahəsində dövlət hakimiyyəti orqanları və yerli özünüidarə orqanları ilə kiçik və orta sahibkarlığın qarşılıqlı fəaliyyətinin ümumi istiqamətlərini müəyyən edən kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərinin, kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərinə dəstək infrastrukturunun anlayışlarını, bu cür dəstəyin növləri və formalarını müəyyən edilirdi. Məhz belə müəssisələrin inkişaf etdirilməsinin zəruriliyi bazarda rəqabətin saxlanması ilə ibarətdir ki, bu da malların və xidmətlərin keyfiyyətinin yaxşılaşmasına, həmçinin qiymətin aşağı düşməsinə gətirib çıxarmalıdır.

Ümumiyyətlə, kiçik və orta sahibkarlığa dəstəyi üçün bir sıra tədbirlər müəyyən edilir: xüsusi vergi rejimləri, vergi uçotunun aparılması üzrə sadələşdirilmiş qaydalar, kiçik müəssisələr üçün fərdi vergilər və yığımlar üzrə vergi bəyannamələrinin sadələşdirilmiş formaları; ayrı-ayrı fəaliyyət növlərini həyata keçirən kiçik müəssisələr üçün mühasibat hesabatlarının aparılması üçün sadələşdirilmiş sistem; kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərinin statistik hesabatlarını tərtib etməsinin sadələşdirilmiş qaydası; kiçik və orta sahibkarlıq subyektləri tərəfindən özəlləşdirilən dövlət və bələdiyyə əmlakına görə güzəştli hesablaşma qaydası; kiçik sahibkarlıq subyektlərinin mallarının tadarükünə, işlərin yerinə yetirilməsinə, dövlət və bələdiyyə ehtiyacları üçün xidmətlərin göstərilməsinə sifariş vermək məqsədi ilə təchizatçılar (icraçılar, podratçılar) kimi iştirakının xüsusiyyətləri; dövlət nəzarətinin həyata keçirilməsi zamanı kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərinin hüquqlarının və qanuni mənafələrinin təmin edilməsi üzrə tədbirlər; kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərinə maliyyə dəstəyinin təmin edilməsi üzrə tədbirlər; kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərinə dəstək infrastrukturunun inkişafı üzrə tədbirlər.

İri innovasiya müəssisələri onunla fərqlənir ki, yeni ictimai tələbatlara və yeni ideyaların bazar məhsuluna kommersiya baxımından əlverişli təcəssümünə daha yavaş reaksiya verir. Kiçik innovasiya müəssisələrinin yüksək səmərəliliyi yeni elmi ideyalara və innovasiya məhsulunun satışından son nəticəni əldə etməklə bağlı konkret problemlərin həllinə operativ reaksiya ilə izah olunur. İri

innovasiya müəssisələrinin iş səmərəliliyi aşağıdakı şərtlərə görə artır: innovasiyaları iri miqyaslı istifadə imkanları; innovasiyaların təşviqi üçün böyük investisiyalar tələb edən sərbəst rəqabətin (artıq inkişaf etmiş bazarlarda) olması; innovasiyalı məhsul istehsalında ilkin məsrəflərin yüksək olması; uzun müddətli sınaq, aprobeziya, lisenziyalaşdırma və innovasiya məhsulunun sertifikatlaşdırılması prosedurlarını həyata keçirərkən mürəkkəb texniki sistemlərdən istifadə etmək zərurəti.

Kiçik müəssisələrdən fərqli olaraq, sahibkarlıq tipli iri korporativ strukturlar baza, strateji innovasiyaların mənimsənilməsi üçün maddi və maliyyə imkanlarına malikdirlər. Miqyas effektivindən istifadə edərək və böyük kapitalla malik iri korporativ sahibkarlıq milli iqtisadiyyatın və elmi-texniki tərəqqinin əldə edilməsi üçün prioritet əhəmiyyət kəsb edən strateji texnologiyaları mənimsəməyə qadirdir. Dövlət iri sahibkarlıq qurumları ilə əməkdaşlıq edərək, müəyyən sahibkarlıq layihələrinin və proqramların icrası üzrə qarışıq özəl - dövlət müəssisələri yaradır. İnnovasiya sahibkarlığının iri təşkilati formalarına elmi-texniki komplekslər, mühəndis mərkəzləri, elmi-texniki kooperativlər, texnopolislər və elmi-texnoloji parklar (texnoparklar), tədqiqat konsorsiumları və inkubatorları aiddir. İnnovasiya sahibkarlığının böyük formaları elmtutumlu istehsalın inkişafına, milli iqtisadiyyatın iqtisadi agentləri arasında tezliklə tətbiq edilməsi üçün texnologiyaların transfertinin həyata keçirilməsinə imkan yaradır. İqtisadi cəhətdən inkişaf etmiş ölkələrdə qeyri-maddi aktivlərin orta payı əsasən elmi xarakterli istehsalat müəssisələrində 30% təşkil edir, halbuki, misal üçün Rusiyada bu, praktiki olaraq nəzərə alınmır. İnnovativ sahibkarlığın dəstəklənməsi təşkilati maneələrin innovasiya fəaliyyətinin subyektlərinin aradan qaldırılmasına kömək etməlidir.

Sahibkarlıq fəaliyyətində innovasiyaların daha səmərəli həyata keçirilməsi üçün investisiyalardan istifadə önəmli məsələlərdən biridir. Investisiyalar həm makro, həm də mikro səviyyədə olduqca vacib və əsas rol oynayır. Onlar həm iqtisadiyyatın inkişafının əsas amillərindən biridir, həm də bütövlükdə ölkənin, ayrı-ayrı subyektlərin, müəssisələrin gələcəyini müəyyən edirlər. İqtisadi yeniləşmə və

inkişaf prosesləri investisiyaların keyfiyyəti və onların həyata keçirilməsinin sürəti, eləcə də onların ölçüsü və strukturu ilə şərtlənir. İnnovasiya qoyuluşunda, ümumiyyətlə, müsbət irəliləyişlər investisiya yığımları və zəruri maddi resurslar olmadan ola bilməz. Xarici və daxili bazarlarda kapital yaradılması və mal istehsalçıların rəqabət qabiliyyətinin təmin edilməsi investisiya qoymadan mümkün deyildir. Yalnız sərmayə qoyuluşu hesabına dünyə əmtəə istehsalının və bazar infrastrukturunun struktur və keyfiyyətli yeniləşdirilməsi prosesləri həyata keçirilir. İnnovasiya qoyuluşu nə qədər intensiv həyata keçirilirsə, təkrar istehsal prosesi bir o qədər sürətlə baş verir və müvafiq olaraq effektiv bazar dəyişiklikləri daha fəal şəkildə həyata keçirilir. Rəqabətə davamlı təsərrüfat sistemlərinin yaradılmasına, mövcud strukturların modernləşdirilməsinə və yenidən qurulmasına, sosialyönümlü struktur dəyişiklikləri istiqamətində kapitalın diversifikasiyasının təmin edilməsinə investisiya fəaliyyətinin fəallaşdırılmasının obyektiv zəruriliyi qarşısında hazırda dünyanın bir çox ölkələri qoyulub.

Yeniliklərin əsasını təşkil edən innovasiya fəaliyyəti investisiya fəaliyyəti ilə bağlıdır. İnnovasiya olmadan yeniliklər yoxdur, çünki onlar məhsulun satışına qədər son istehlakçıya bütün istehsal və nəqliyyat vasitələrini əhatə edir. İnnovasiya onun ödənilməsi və sahibkarın (investorun) bu vəsaitdən istifadədən müvəqqəti imtinasını və riskə görə mükafatlandırmanı kompensasiya etmək üçün kifayət edən mənfəətin əldə edilməsi şərtləri əsasında uzunmüddətli kapital qoyuluşunu təşkil edir. Söhbət real istehsal güclərinin yaradıldığı, işçi qüvvəsinin işə götürüldüyü, istehsal prosesinin və məhsulun satışının təşkil edildiyi biznesə (iqtisadi investisiyalara) qoyulan investisiyalardan gedir. İnnovasiya istiqamətlərinin alternativ seçimləri mövcuddur: uzunmüddətli istifadəsi nəzərdə tutulan malların və ya daşınmaz əmlakın (istehlak investisiyaları) alınması yolu ilə pul vəsaitlərinin yatırılması; aktivlərin qiymətli kağızlar şəklində alınması (maliyyə investisiyaları); innovasiya biznesinə investisiyalar.

İnnovasiya qoyuluşunun istiqamətinin

seçilməsi münasib (normal) risklə daha yüksək gəlirlər barədə ehtimal deməkdir.

Innovasiyalara investisiyalar xarakterik xüsusiyyətlərə malikdir.

1. Onlar innovativ prosesin dalğavari xarakterini nəzərə almalıdırlar ki, iqtisadiyyatın bəzi sahələrində obyektiv şəkildə investisiya fasilələri yaranır, digər sahələrdə isə yeniliklərə tələbatın artması, istehsal aparatının və məhsulun intensiv şəkildə yeniləşdirilməsi lokallaşdırılır. Investisiya prosesinin bu cür xarakteri əsas kapitalın yığılması mexanizmləri ilə sıx bağlıdır və yeni biliklərin, intellektual əmək məhsullarının yığılmasının diskret xarakterini əks etdirir. Yeniliklərin strukturu əsas kapitalın bərpası prosesində yenidənqurma və yeni tikintinin nisbətində, kapital qoyuluşlarının geri qaytarılmasına (səmərəliliyinə) təsir göstərir.
2. Investisiya yığımdan fərqli olaraq sabit gələcək gəlir və uzun müddət vəsait qoyuluşu məqsədi var.
3. Biznesə sərmayə yatırılması təkcə vəsaitlərin yatırıldığı obyekt haqqında deyil, həm də daxili və xarici amillərin dinamikasından asılı olaraq onun təşkilati-iqtisadi və sosial parametrlərinin dəyişmə perspektivləri haqqında düzgün informasiyanı tələb edir.

Sahibkar investisiya prosesinin özü tərəfindən müəyyən edilən bir sıra şərtləri nəzərə almalıdır: məcburi şərt - yeniliyin obyektinə və vəsait mənbəyinə dair riskin müəyyən edilməsi; habelə digər şərtlər: investisiya növünün seçilməsi (pul vəsaitləri, əmlak, digər aktivlər və öhdəliklər) və həyata keçirilməsinin təşkilati forması; investisiya-ların qorunması və s.

Innovasiya obyektinə üzrə bir neçə risk növləri mövcuddur.

Bazar riski, məhsul və istehsal amillərinin qiymətləri üçün tələb və təklifin hərəkəti ilə əlaqədar investisiya kapitalının itirilməsi ehtimalı ilə müəyyən edilir. Biznes risk – innovasiyaların effektivliyinin və xüsusilə investisiya dövrünün müddətinin iqtisadi qiymətləndirilməsinin düzgünlüyündə ifadə olunur.

Innovasiyalara sərmayə qoyulması haqqında qərarın əsasını mərhələli şəkildə həyata keçirilən biznesin strategiya və taktikasının

seçilməsini təşkil edir. Investisiya təhlilinin statistik və dinamik metodlarından istifadə etməklə investisiya qoyuluşu haqqında qərarın qəbul edildiyi meyar qiymətləndirmələri müəyyən edilir. Statistik metodlara layihənin qaytarılma müddətinin, gəlir səviyyəsinin, xalis diskontlaşdırılmış dəyərin, mənfəətlilik indeksinin, daxili rentabellik əmsallarının təyin edilməsi aiddir. Dinamik metodlar - ölkə bazarı şəraitində investisiya layihəsinin qiymətləndirilməsinə təsir edən bir çox amillərin müəyyən edilməsidir: ətrafın iqtisadi və hüquqi mühitinə dəyişməsinin dinamikasını nəzərə alan innovasiyanın imitasiya modelləri. Praktikada bu model pul kapitalının mənfəət real dəyəri, mövcud qanunvericiliyin olmaması və vergi siyasətində dəyişikliklər ilə xarakterizə olunan bəzi ölkələrin maliyyə resursları bazarının xüsusiyyətlərini nəzərə almalıdır.

Investisiya qoyuluşunda innovasiyanın həyata keçirilməsi nəzərdə tutulan müəssisənin maliyyə vəziyyətinin təhlili xüsusi yer tutur. Bunun üçün innovasiyadan əvvəl və sonra obyektin vəziyyətini əks etdirən xüsusi göstəricilər və əmsallar sistemi tətbiq edilir. Müəssisənin aktivlərindən istifadə edərək öz öhdəliklərini yerinə yetirmək qabiliyyətini xarakterizə edən likvidlik və ödəmə qabiliyyəti göstəriciləri müəyyənləşdirilməlidir. Səhmdar kapitalının istifadəsi və digər əmlak öhdəlikləri də təhlil edilir ki, onların mövcudluğu innovasiyalara mənfəət təsir göstərə bilər.

Təşkilati layihələndirmə aşağıdakı mərhələlərdən ibarətdir: layihənin dəyərinin müəyyənləşdirilməsi (respublika, regional, yerli); layihə iştirakçılarının və onların tərəfdaşlarının, o cümlədən podratçıların və əsas təchizatçıların, statusu və təşkilati-hüquqi formalarının müəyyən edilməsi; dövlət və regional orqanlar tərəfindən layihəyə dəstək səviyyəsinin müəyyən edilməsi; risklərin sığortalanması (siyasi və bank zəmanətləri də daxil olmaqla), investisiyaların təmin edilməsinə dair zəmanətlərin müəyyən edilməsi.

Yuxarıda göstərilən layihələndirmə və ssenarilər proqnoz xüsusiyyətlərini əks etdirir və tez-tez ziddiyyətli xarakter daşıyır. Layihə üzrə inteqral effektin göstəricisinin olmaması səbəbindən bütün amilləri kəmiyyətcə, ciddi formalaşdırılmış şəkildə nəzərə almaq müm-

kün deyil. İnnovasiyaların perspektivi onun iş-tirakçılarının subyektiv maraqlarından da asılıdır.

Buna görə də, sahibkar həmişə istehsal investisiyaları haqqında qərar qəbul edərək risk edir. Biznesin düzgün seçilmiş strategiyası, innovasiyaların ixtisaslı texniki-iqtisadi qiymətləndirilməsi və mümkün alternativlərin bilinməsi, innovasiya prosesinin müasir təşkili və onları idarə etmək bacarığı bu riski məqbul, nəticələr isə yüksək və sabit edir.

Nəticə və təkliflər. Sosial-iqtisadi proseslərin qloballaşması şəraitində səmərəli sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olmaq son dərəcə çətinləşib. Sahibkardan təkə iqtisadiyyat və hüquq sahəsində bu və ya digər praktiki bacarıq və biliklərə deyil, həm də problemlə vəziyyətin təhlilinə sistemli yanaşmağa imkan verən xüsusi metodlara sahib olmağı, bu və ya digər hərəkətlərin nəticələrini proqnozlaşdırmağı bacarmalıdır. Sahibkar konkret sahələrin inkişaf qanunauyğunluqlarının təhlili əsasında sahibkarlıq innovasiyaların həllərini tapmalıdır, bazarda müvafiq ideyalara görə etik və siyasi məsuliyyət daşmalıdır. Sahibkarlığın məzmunlu anlayışları yenidən nəzərdən keçirilir, sahibkarlıq fəaliyyəti yeni məzmun kəsb edir.

Fikrimizcə sahibkarlıq fəaliyyətinin təhlili üçün xüsusi - funksional-fiziki yanaşma işlənilməlidir, sahibkarlıq fəaliyyətini insan fəaliyyətinin digər növləri ilə sıx bağlı olan mürəkkəb proses şəklində təqdim etməyə imkan verən, onun daxilində altı ümumiləşdirilmiş qarşılıqlı əlaqəli funksiyaları müəyyən etmək olar. Bu funksiyaların fiziki cəhətdən həyata keçirilməsi əslində sahibkarlıq anlayışını təşkil edir. Belə funksiyalar aşağıdakılardır: ehtiyac-ları müəyyənləşdirmək və onları həyata keçirmək yollarını əsaslandırmaq; fikirlərin generasiyası və innovasiyaların yaradılması; resursların təqdim edilməsi; sahibkarlıq strukturlarının idarə edilməsi; sahibkarlıq ideyasının həyata keçirilməsi üzrə konkret işlərin görülməsi; sahibkarlıq fəaliyyəti prosesində yaradılan yeni nemətlərin qəbul edilməsi, qismən qəbul edilməsi və ya qəbul edilməməsi. Bu funksiyaların həyata keçirilməsinin bu və ya digər üsulunun seçilməsinin əsas meyarı sahibkarlıq mənfəətidir ki, bu da bir müddət ərzində iqtisadi fəaliy-

yətin bu sahəsində digər təsərrüfat subyektlərinin orta gəlirindən yüksək olmalıdır.

Funksional-fiziki yanaşmadan istifadə müasir şəraitdə sahibkarlıqla bağlı bir sıra problemlərin həllinə imkan vermişdir. Sahibkarın müasir dünyada rolu və yeri müəyyən edilmiş, bu və ya digər insan fəaliyyətinin sahibkarlıq fəaliyyətinə aid edilə biləcəyi meyarlar müəyyənləşdirilmiş, XX və XXI əsrlərin həddlərində sahibkarlığa çox böyük marağın səbəbi tapılmış və izah edilmişdir. Həmçinin daha özəl, lakin çox vacib suallara – sahibkarlıq fəaliyyətinin həyata keçirilməsi üçün zəruri olan rol və mülkiyyət növləri, sahibkarlara nəyi və necə öyrətmək, qeyri-kommersiya sahələrində sahibkarlıq imkanları və s. barədə cavablar alınmışdır. Funksional-fiziki təhlil əsasında sahibkarlığın tipologiyası işlənmişdir ki, bunun da əlamətlərindən biri sahibkarlıq fəaliyyətinin yaranması və mövcudluğunun tarixi formasıdır. Müasir şəraitdə sahibkar - fəaliyyəti gələn məlumatların böyük axını, təbii və fundamental elmlərin nailiyyətləri ilə işləmək bacarığını dərk etmək qabiliyyətinə əsaslanan analitiktir.

Sahibkarın müasir fəaliyyəti bütün sünü dünyanın inkişafının əsas qanunauyğunluqlarının biliyinə əsaslanmalıdır. Məhz bu qanunauyğunluqlar sahibkarlığın təbii-elmi əsasını təşkil edir.

Sahibkarlığın səmərəliliyinin artırılması üçün müasir şəraitdə sahibkarlıq strukturlarının innovativ fəaliyyət mexanizmləri işlənib hazırlanmışdır. Bu mexanizmlərin tərkib hissələrindən biri də innovasiya həllərinin məqsədyönlü axtarış texnologiyalarıdır. Məhz innovasiyalı həllərin məqsəd-yönlü axtarışı texnologiyaları sahibkarlara elmi əsaslarla sahibkarlığın istənilən sahələrində və ilk növbədə sahibkarlıq istehsalat fəaliyyətində yeni sahibkarlıq ideyalarının əsaslandırılmasına yanaşmağa imkan verəcək. Sahibkarlıqda innovasiya həllərinin məqsəd-yönlü axtarışı texnologiyalarının nəzəri əsaslarının işlənib hazırlanması ümumi yenilik nəzəriyyəsinin bazası ola bilər.

Sahibkarlıqda innovasiya həllərinin məqsədyönlü axtarış texnologiyaları üç əsas prinsipə müəyyən edilir: innovasiya həllərinin məqsədyönlü axtarış texnologiyasının əsasını

təşkil edən baza prinsipi; tarixçilik prinsipi və ya retrospektiv təhlil; vahid formalaşma prinsipi.

Baza prinsipi bütün məqsədyönlü axtarış texnologiyasının əsasını təşkil edir. Bu prinsiplərə süni dünyanın inkişafının ən tam təcəssümü kimi informasiya (qeyri-tutqun) yanaşma və ya quruluş və texnologiya inkişaf nümunələrindən istifadəni aid etmək olar. Tarixçilik prinsipi retrospektiv ehtiyacların ödənilməsinin ierarxik matrisi şəklində həyata keçirilə bilər. Bu isə retrospektiv təhlildən başqa bu gün hələ həyata keçirilə bilməyən ehtiyacları ödəmək üçün perspektivli üsulları daxil etməkdir. Vahid formalaşma prinsipi kimi funksional-fiziki təhlilin istifadəsi çox rahatdır.

İnnovasiya həllərinin məqsədyönlü şəkil-də tapılması texnologiyaları qloballaşma proseslərinin getdiyi şəraitdə fəaliyyət göstərən müasir sahibkarın əsas alətinə çevrilir. Onlar nəinki konseptual olaraq yeni sahibkarlıq ideyalarını əsaslandırmağa, həm də sahibkarlıq riskinin həcmi əhəmiyyətli dərəcədə azaltmağa, yeniliklərin həyata keçirilməsində yaranan biləcək mənfi tendensiyalara yol verməmək və ya vaxtında xəbərdarlıq etməyə imkan verir.

ƏDƏBİYYAT

- Боброва О.С.** *Организация коммерческой деятельности: учебник и практикум для среднего профессионального образования.* О.С. Боброва, С.И. Цыбуков, И. А. Бобров. Москва: Издательство Юрайт, 2019, 332 с.
- Горфинкель В.Я.** *Инновационное предпринимательство: учебник и практикум для среднего профессионального образования.* В.Я. Горфинкель [и др.]; под редакцией В.Я. Горфинкеля, Т.Г. Попадюк. Москва: Издательство Юрайт, 2019, 523 с.
- Зайцева Н.П.** *Инновационные процессы развития мирового хозяйства: конспект лекций.* Н.П. Зайцева, Г.Г. Забнина; Белгородский гос. Национальный исслед. ун-т. Белгород: Белгород : НИУ БелГУ, 2018, 57 с.
- Кузьмина Е.Е.** *Предпринимательская деятельность: учебное пособие для среднего профессионального образования.* Е.Е. Кузьмина, 3-е изд., перераб. и доп. Москва: Издательство Юрайт, 2019, 417с.
- Кулапов М.Н.** *Технологические аспекты теории управления инновационными процессами: системный анализ и подходы к моделированию.* М.Н. Кулапов, В.П. Варфоломеев, П.А. Карасев Друкеровский вестник. 2018, №. 3, с. 82-100.
- Матузенко Е.В.** *Инновации в коммерческой деятельности: учеб. Пособие.* Е.В. Матузенко, Ю.А. Наплекова; Белгородский ун-т кооперации, экономики и права. Белгород : Изд-во Белгородского ун-та кооперации, экономики и права, 2018, 148 с.
- Нижегородцев Р.М.** *Экономика инноваций : учеб. Пособие.* Р.М. Нижегородцев ; Рос. акад. наук [и др.]. 2-е изд., испр. и доп. Москва: Русайнс, 2018, 153 с.
- Тарасова Е.Е.** *Инновации в коммерческой деятельности.* Е.Е. Тарасова, Е.В. Матузенко, Ю.А. Наплекова. Вестник Белгородского университета кооперации, экономики и права. 2018, № 2, с.198-209.
- Филько С.В.** *Риск-контроллинг инновационной деятельности: монография.* С.В. Филько, И.В. Филько; Сибирский гос. ун-т науки и технологий имени академика М.Ф. Решетнева. Красноярск: СибГУ, 2020.
- Чеберко Е.Ф.** *Основы предпринимательской деятельности: учебник и практикум для академического бакалавриата.* Е.Ф. Чеберко. Москва: Издательство Юрайт, 2020, 219 с.
- Юсупов А.Ш.** *Экономическая характеристика и классификация инновационной деятельности.* Вестник филиала «Российский государственный социальный университет» в г. Ош Киргизской Республики. 2018, № 1, с. 116-124
- Internet - mənbə: http://www.e-qanun.az/framework/7920-Sahibkarliq_faeliyyati_haqqinda_Azərbaycan_Respublikasının_Qanunu

13. internet-mənbə: <http://www.e-qanun.az/framework/3849> - Kiçik sahibkarlığa dövlət köməyi haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu
14. internet - mənbə: <http://www.e-qanun.az/framework/1546> - Azərbaycan Respublikasında kiçik və orta sahibkarlığın inkişafının Dövlət Proqramının (2002-2005-ci illər) təsdiq edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı
15. internet - mənbə: <http://www.e-qanun.az/framework/39705> - Azərbaycan Respublikasında sahibkarlığın inkişafına dövlət dəstəyi mexanizminin təkmilləşdirilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı
16. internet-mənbə:file:///C:/Users/User/Downloads/_STRATEJI%20YOL%20XERITESI_(1).pdf - "Azərbaycan Respublikasının milli iqtisadiyyat perspektivi üzrə Strateji Yol Xəritəsi"
17. internet - mənbə: [file:///C:/Users/User/Downloads/future_az\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/future_az(1).pdf)-"Azərbaycan 2020: gələcəyə baxış" İnkişaf Konsepsiyası
18. internet-mənbə: <https://president.az/articles/50474> - "Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər".

ИННОВАЦИИ В ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ: АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ, ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

к.э.н., доц. В.М. Назаров, к.э.н. Дж.Дж. Гаджиев, Ш. Мустафаяев

Азербайджанский Университет Туризма и Менеджмента
yuqar_74@mail.ru, shahin.mustafayev74@gmail.com, jamalhajiyev@yandex.ru

Аннотация. Современное развитие мира характеризуется двумя основными тенденциями. Во-первых, это процессы глобализации. Во-вторых, приоритетность признания инновационного типа развития экономики на основе факторов научно-технического развития. Человечество сегодня живет в эпоху инноваций. Но, как известно, субъектами, выявляющими и внедряющими инновации с целью их преобразования, являются – предприниматели. Отсюда можно сделать вывод, что в условиях глобализации предпринимательская активность

растет. Статья "Инновации в предпринимательской деятельности в условиях глобализации: актуальные проблемы, перспективы развития" посвящена актуальным в последнее время инновациям в предпринимательской деятельности. В данной статье широко освещены существующие проблемы и перспективы развития инноваций.

Ключевые слова: *предпринимательская деятельность, инновации, экономический рост, инвестиции, методы, инновационное предпринимательство.*

INNOVATIONS IN ENTREPRENEURSHIP: CURRENT PROBLEMS, DEVELOPMENT PROSPECTS IN THE GLOBAL ENVIRONMENT

PhD, ass. prof. V.M. Nazarov, PhD J.J. Hajiyev, Sh. Mustafayev

Azerbaijan University of Tourism and Management
yuqar_74@mail.ru, shahin.mustafayev74@gmail.com, jamalhajiyev@yandex.ru

Annotation. Modern development of the world is characterized by two main trends.

First, these are globalisation processes. Second, the priority of the development of the

economy based on scientific and technical development factors is the recognition of the type of innovation. Today, mankind lives in an era of innovation. But, it is clear that, those who discover and implement innovations in order to turn them into innovations – entrepreneurs. This means that entrepreneurial activity is growing in the conditions of globalization. The article "Innovations in entrepreneur-

ship: current problems, development prospects in the global environment" is devoted to recent innovations in entrepreneurship. In this article, the current problems of innovation and development prospects are widely discussed.

Keywords: *entrepreneurial activity, innovation, economic growth, investment, methods, innovation entrepreneurship.*